

Pilar III-dokument pr 31.12.2018

Informasjon i samsvar med kravene i kapitalforskriftens del IX

INNLEDNING

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i Flekkefjord Sparebank, og skal dekke krav til offentliggjøring av finansiell informasjon i henhold til kapitalkravsforskriftens del IX.

Dokumentet oppdateres årlig, men dersom det skjer vesentlige endringer som har betydning for vurderingen av bankens finansielle stilling, vil dokumentet bli oppdatert med ny informasjon. Periodisk informasjon om kapitaldekning og ansvarlig kapital er tilgjengelig i bankens kvartalsrapporter.

1 KAPITALDEKNINGSREGLER

1.1 Introduksjon til kapitaldekningsregler

Krav til finansinstitusjoners beregning av kapitaldekning – Basel II – trådte i kraft fra 1. januar 2007, men med ikrafttredelse fra 2008 for vår bank. Regelverket er inndelt i tre såkalte pilarer:

Pilar I: Minimumskrav til ansvarlig kapital

De metodene som banken bruker ved beregning av minimumskravene for henholdsvis kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko er vist i figuren nedenfor;

Type risiko:	Valgt metode:
Kredittrisiko	Standardmetode
Markedsrisiko	Standardmetode
Operasjonell risiko	Basismetode

Figuren viser at Flekkefjord Sparebank benytter standard eller basismetode innenfor alle områder. Banken har ingen planer om å gå over til avanserte beregningsmetoder.

Kravet til minimumskapital er som tidligere på 8 % av beregningsgrunnlaget. I tillegg kommer kapitalbufferkrav som beregnes av samme beregningsgrunnlag. Dette gjelder bevaringsbuffer, systemrisikobuffer og motsyklisk kapitalbuffer. Banken kommer ikke inn under bufferkravet for systemviktige institusjoner. Det beregnes også et eget kapitalkrav for operasjonell risiko.

Pilar II: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

Banken skal ha en prosess for å vurdere samlet kapitalbehov i forhold til risikoprofil samt en strategi for å vedlikeholde sitt kapitalnivå. Denne prosessen betegnes ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process.

Tilsynsmyndighetene skal overvåke og evaluere bankens interne vurdering av kapitalbehov og tilhørende strategi. Tilsynet skal iverksette passende tiltak dersom de ikke anser prosessen for tilfredsstillende.

Finanstilsynet foretar jevnlig vurdering av foretakenes risiko og kapitalbehov (SREP). I vurderingen legges det til grunn at foretaket skal ha kapital ut over minstekravet og bufferkrav for risikoer som foretaket er utsatt for og som ikke, eller bare delvis, er dekket i minstekravet i pilar 1 (pilar 2-krav). Pilar 2-kravet skal dekkes av ren kjernekapital.

På bakgrunn av Finanstilsynets SREP-vurderinger og foretakets eventuelle kommentarer, fastsetter Finanstilsynet et pilar 2-krav som offentliggjøres.

Finanstilsynet har den 11.01.19 fastsatt bankens kapitalkrav til 2,5 % (min. 83 mill. kr.) gjeldende fra 31.03.19.

Pilar III: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon

Krav til offentliggjøring av finansiell informasjon skal gjøre det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere bankens risikoprofil og kapitalisering samt styring og kontroll.

Det er krav om at informasjonen skal offentliggjøres og oppdateres minimum årlig. For øvrig er banken pålagt å offentliggjøre informasjon som er egnet til å påvirke beslutningen til brukere av informasjonen i forbindelse med økonomiske forhold, senest 30 dager etter at banken er eller burde vært klar over forholdet. Informasjonen skal offentliggjøres på Internett, og skal være tilgjengelig i minst fem år fra tidspunkt for offentliggjøring.

Flekkefjord Sparebank inngår ikke i rapporteringspliktig konsern slik at all rapportering er på banknivå.

2 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

Den ansvarlige kapitalen kan bestå av både kjernekapital og tilleggskapital. Flekkefjord Sparebank har ikke hatt behov for å skaffe seg tilleggskapital og ansvarlig kapital består kun av kjernekapital.

Ved beregning gjelder fradrag, tillegg og begrensninger i forhold til kapitalkravforskriftens definisjoner.

Alle tall er oppgitt i hele tusen.

2.1 Ansvarlig kapital

Beregningsgrunnlag, ansvarlig kapital og kapitaldekning pr. 31.12.2018:

Ansvarlig kapital:	Beløp
Sparebankens fond	776.773
Gavefond	5.000
Sum balanseført egenkapital	781.773
Fradrag:	
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	2.737
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	6.000
Sum fradrag	8.737
Tillegg:	
Sum tillegg	0
Netto ansvarlig kapital	773.036
Risikoveid beregningsgrunnlag:	
Kredittrisiko	3.117.763
Operasjonell risiko	208.938
Markedsrisiko	0
Fradrag i beregningsgrunnlaget	0
Totalt beregningsgrunnlag	3.326.701
Kapitaldekningsprosent	23,24 %
Kapitaldekning konsolidert:	
Bankens eierandel Verd Boligkreditt AS	10,81 %
Bankens eierandel i Brage Finans AS	1,76 %
Netto beregningsgrunnlag konsolidert	3.668.029
Ansvarlig kapital konsolidert	792.136
Kapitaldekningsprosent konsolidert	21,60 %

2.2 Kapitalkrav

Minimumskravet til ansvarlig kapital:

Engasjementskategorier:	Beløp
Stater og sentralbanker	0
Lokale og regionale myndigheter	329
Offentlig eide foretak	802
Multilaterale utviklingsbanker	0
Internasjonale organisasjoner	0
Institusjoner	2.153
Foretak	10.085
Massemarkedsengasjementer	0
Pantesikkerhet i eiendom	214.291
Forfalte engasjementer	2.390
Høyrisiko-engasjementer	0
Obligasjoner med fortrinnsrett	2.692
Andeler i verdipapirfond	344
Egenkapitalposisjoner	15.150
Øvrige engasjementer	1.186
Markedsrisiko	0
Kapitalkrav kredittrisiko	249.421
Kapitalkrav markedsrisiko ¹⁾	0
Kapitalkrav operasjonell risiko ²⁾	16.715
Fradrag i beregningsgrunnlag	0
Totalt kapitalkrav	266.136
Kapitaldekningsprosent	23,24 %

- 1) Banken har ikke engasjementer som medfører rapporteringsplikt for markedsrisiko.
- 2) Banken benytter basismetoden for beregning av krav til ansvarlig kapital som skal dekke den operasjonelle risiko. Beregningsgrunnlaget i basismetoden er 15 % av gjennomsnittlig inntekt de tre siste år multiplisert med 12,5, beregnet ved regnskapsårets slutt. Inntektsposter som medtas i beregningsgrunnlaget følger § 42-1 (3) i kapitalforskriften.

3 STYRING OG KONTROLL AV RISIKO

3.1 Innledning

God risiko- og kapitalstyring er et sentralt virkemiddel i Flekkefjord Sparebanks verdiskapning. Styret i Flekkefjord Sparebank har en målsetting om at bankens risikoprofil skal være lav til moderat. Det er et mål, som et minimum, å opprettholde dagens rating for å sikre god tilgang på innlån fra kunder og kapitalmarkedene.

Ved utarbeidelse av styringsdokumenter tas det utgangspunkt i Finanstilsynets moduler der slike er publisert.

Risiko- og kapitalstyringen i Flekkefjord Sparebank tar utgangspunkt i det definerte strategiske målbildet slik dette fremkommer gjennom bankens strategiplan. Denne revurderes årlig i sammenheng med bankens øvrige planprosess, og med en større og grundigere gjennomgang hvert tredje år.

Styringsmål og rammer nedfelt i bankens risikostrategier skal bidra til å sikre bankens lønnsomhet både på kort og lang sikt. Hensikten er å unngå for store risikokonsentrasjoner i virksomheten, som ved en ugunstig utvikling kan bidra til å true bankens lønnsomhet og soliditet.

I forbindelse med IK-prosessen gjennomgås alle deler av bankens virksomhet. Med utgangspunkt i risikoen knyttet til den enkelte del av virksomheten iverksettes nødvendige kontrolltiltak for å forvise oss om at arbeidsprosesser og rutiner utføres innenfor en akseptabel risiko.

3.2 Organisering og ansvar

Ansvar for og gjennomføring av bankens risikostyring og kontroll er delt mellom bankens styre, ledelse og operative enhet.

Styret

Bankens styre har ansvar for å påse at banken har en ansvarlig kapital som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og bankens virksomhet, samt sørge for at banken er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav. Styret fastsetter de overordnede rammer, gir fullmakter og sørger for at det utarbeides retningslinjer for risikostyringen i banken, herunder etiske retningslinjer.

Adm. banksjef

Adm. banksjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen, herunder ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i banken, og at risikoeksponeringen overvåkes. Banksjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Ledere

Bankens ledere har ansvar for å styre risiko og sikre god intern kontroll innenfor eget område i tråd med bankens vedtatte risikoprofil. For å sikre god økonomisk og administrativ styring, skal den enkelte leder ha nødvendig kunnskap om vesentlige risikoforhold innenfor eget område.

Controller/Complianceansvarlig

Controller skal bidra til å sikre at bankens risikoeksponering er kjent og innenfor den styrevedtatte risikotoleransen. Compliance er en uavhengig og objektiv etterlevelses- og tilretteleggingsfunksjon som skal sikre at banken etterlever krav til virksomheten fastsatt i, eller i medhold av, lov, forskrift eller kontrakter.

Revisor

Flekkefjord Sparebank har engasjert internrevisor fra og med regnskapsåret 2018. Internrevisjonen jobber med en risikobasert tilnærming og gjennomgår risikoområdene og forretningsområdene etter styrets og ledelsens ønsker. Samtidig ruller man på prosjekter slik at man jevnlig er innom alle risikoområdene.

Bankens eksterne revisor etterprøver om rutiner og retningslinjer etterleves, samt vurderer om bankens modellverk knyttet til risiko- og kapitalstyring gir et riktig uttrykk for bankens samlede risiko- og kapital situasjon. Intern revisor utarbeider årlig en uavhengig bekreftelse av bankens intern kontroll.

Risikoanalyse

Ved den årlige ICAAP-prosessen (pilar II) gjennomfører ledelse og styre en vurdering av risiko- og kapitalstyringen i Flekkefjord Sparebank. Gjennom prosessen kvantifiseres forventet tap / økte kostnader knyttet til de enkelte risikoområder banken er utsatt for.

Stresstester

Det skal gjennomføres periodiske stresstester for å analysere hvordan negative hendelser påvirker bankens resultat, balanse og kapitaldekning. Disse skal gjennomføres på de mest risikoutsatte områdene som eks. kreditt-, konsentrasjons-, markeds-, og likviditetsrisikoområdene. Beregningen skal ta utgangspunkt i en periode på minimum tre år.

Kapitalstyring

En aktiv kapitalstyring er viktig for å sikre bankens soliditet over tid. Dette gjøres ved å fremskrive bankens finansielle utvikling de neste tre år frem i tid, og der det tas hensyn til et alvorlig økonomisk tilbakeslag over minimum tre år. Ut fra en slik analyse vil bankens ledelse og styre få et grunnlag for å vurdere kapitalbehovet fremover.

Beredskapsplaner

Uansett hvor god risikostyringen er i en bank, vil det kunne oppstå uventede tap som krever at banken har tilstrekkelig egenkapital. Banken skal derfor ha en beredskapsplan som kan iverksettes i en slik situasjon.

Compliance (Etterlevelse)

Den kanskje viktigste delen av en plan er å sikre etterlevelsen. Dette gjøres ved at banken;

- kommuniserer en tydelig etisk standard og verdigrunnlag
- sikrer at nye lover og bestemmelser implementeres i organisasjonen
- sørger for nødvendig rapportering av etterlevelsen til ledelse og styre

3.3 Risikoområder

Banken eksponeres for ulike typer risiko. De viktigste er:

Kredittrisiko	<i>Kredittrisiko kan defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.</i>
Likviditetsrisiko	<i>Likviditetsrisiko kan defineres som risikoen for at en bank ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering. Nivået på institusjonens ansvarlige kapital vil være en sentral forutsetning for å kunne tiltrekke seg nødvendig funding til enhver tid.</i>
Markedsrisiko	<i>Markedsrisiko kan defineres som risiko for tap i markedsverdier knyttet til porteføljer av finansielle instrumenter som følge av svingninger i aksjekurser, valutakurser, renter og råvarepriser.</i>
Operasjonell risiko	<i>Operasjonell risiko kan defineres som risikoen for tap som skyldes utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer eller eksterne hendelser.</i>
Forretningsrisiko	<i>Forretningsrisiko kan defineres som risikoen for uventede inntektsvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeatferd.</i>
Omdømmerisiko	<i>Omdømmerisiko kan defineres som risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjeeiere og myndigheter.</i>
Strategisk risiko	<i>Risiko for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser knyttet til vekstambisjoner, inntreden i nye markeder eller oppkjøp. Denne risikoformen aktualiserer behovet for se fremover og sikre seg nødvendig kapital i forbindelse med igangsatte og planlagte satsninger.</i>

Disse områdene er nærmere gjennomgått i de neste kapitlene.

4 RISIKOOMRÅDER UNDER PILAR II – REGULATORISK KAPITAL

4.1 Kreditrisiko - Standardmetoden

Kreditrisiko kan defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.

Styring og kontroll

Kreditrisiko styres gjennom et strategidokument, et bevilgningsreglement og bankens kreditthåndbok.

Retningslinjer for bankens kredittgivning er nedfelt i et strategidokument for kredittvirksomheten fastsatt av styret. Dette ajourføres/revideres minimum en gang pr år. I dokumentet defineres bankens kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil.

Gjennom bevilgningsreglementet delegeres kredittfullmakt til kredittkomite og adm. banksjef innenfor visse rammer. Adm. banksjef kan delegere videre fullmakter til bankens medarbeidere. De delegerte fullmaktene er relatert til enkeltengasjementers størrelse og risikoklasse.

Bankens administrasjon utarbeider med grunnlag i styrets strategidokument og øvrige lover og regler en kreditthåndbok for kredittområdet.

Kompetente medarbeidere som har analytisk evne og god innsikt i risikoelementer knyttet til kunden er den viktigste forutsetning for at banken skal kunne realisere sin målsetting. Løpende kompetanseutvikling er en nødvendig innsatsfaktor for å bygge opp og vedlikeholde kompetansen. Det er ledernes ansvar å sørge for at medarbeidere innen kredittområdet har eller utvikler den nødvendige kredittkompetanse.

Flekkefjord Sparebank bruker egne risikoklassifiseringssystemer i forbindelse med bevilgning av kreditter og som grunnlag for kategorisering av kredittporteføljen. Modellene differensierer kundene basert på økonomi og sikkerhet og kategoriserer kundene i til sammen 11 klasser som kan grupperes i følgende undergrupper; lav, middels og høy risiko, samt misligholdte engasjementer. Banken etterstreber å prise kredittrisiko og har etablert prismatriser basert på risikoklassifiseringssystemet.

Risikokonsentrasjon, store engasjementer og grupper av engasjementer hvor det er en eller et fåtall felles risikodrivere som kan påvirkes samtidig, skal begrenses. Banken har vedtatt at ingen enkelt engasjementer skal overstige 15 % av ansvarlig kapital, og ingen konsoliderte engasjementer skal overstige 20 % av ansvarlig kapital. Loven tillater inntil 25 % av ansvarlig kapital. Ved årsskiftet har banken ett engasjement som overstiger 10 %.

Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer påfører også banken kredittrisiko. Styret mottar kvartalsvis analyse og oversikt over beholdningen og alle nykjøp.

Kreditteksponering

Tabellene nedenfor viser Flekkefjord Sparebanks totalengasjement mot kunder fordelt på risikoklassifisering, geografi og kundegruppe.

Løpetidstabell viser gjenstående løpetid for utlån, garantier og ubenyttet bevilgning til kunder og kredittinstitusjoner. Tabellene viser også samlet engasjementsbeløp med verdifall og nedskrivninger.

Alle beløp oppgis i hele tusen kroner.

Engasjement fordelt på risikotype samt gjennomsnittlige størrelse i løpet av perioden:

Engasjementstype:	Engasjement		Gj.sn. Engasjement ¹⁾	
	Balanseposter	Utenom ²⁾ balansen	Balanseposter	Utenom balansen
Lav Risiko (A-D)	4.459.332	553.999	4.373.803	589.729
Normal Risiko (E-G)	1.096.471	54.489	1.028.698	56.906
Høy Risiko (H-K)	224.649	11.959	252.702	16.197
Uklassifisert	190.276	4.709	198.029	11.340
Mislighold	17.784	0	13.021	0
SUM	5.988.512	625.156	5.866.253	674.172

1) For beregning av gjennomsnittlig engasjement er gjennomsnittet av inngangen og utgangen av året benyttet.

2) Med begrepet utenom balansen menes her summen av ubenyttet kreditt, ubenyttet garantirammer og løpende garantier.

Engasjement fordelt på geografiske områder:

Engasjementstype:	Flekkefjord m/omland	Øvrige kommuner	Totalt
Lav Risiko (A-D)	3.826.653	1.186.678	5.013.331
Normal Risiko (E-G)	963.114	187.846	1.150.960
Høy Risiko (H-K)	212.745	23.863	236.608
Uklassifisert	136.380	58.605	194.985
Mislighold	17.784	0	17.784
SUM	5.156.676	1.456.992	6.613.668

Engasjement fordelt på kundegrupper og bransjer:

Engasjementstype:	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Uklassifisert	Mislighold	Totalt
Primærnæring	117.514	42.349	153	1.115	0	161.131
Industri	24.379	45.969	19.316	0	0	89.664
Bygge- og anleggsvirksomhet	116.311	36.169	19.847	0	890	13.217
Varehandel & overnatting/serv.	56.423	56.419	4.712	0	0	117.554
Transport	45.256	24.498	2.500	0	0	72.554
Informasjon og kommunikasjon	4.486	300	4.882	0	0	9.668
Eiendom	153.325	313.619	129.625	437	13.942	610.948
Tjenesteyting	126.962	39.010	27.984	0	0	193.956
Sum Næring	644.656	558.333	209.019	1.552	14.832	1.428.392
Personmarked	4.368.725	592.627	27.539	193.433	2.952	5.185.276
Sum engasjement	5.013.381	1.150.960	236.558	194.985	17.784	6.613.668

Gjenstående løpetid for engasjementene:

Engasjementstype:	Uten forfall	Under 3 mnd	3 - 12 mnd	1 - 5 år	Over 5 år	Totalt
Utlån og fordringer på kredittinstitusjoner	97.144	105.921	0	10.200	0	213.265
Utlån til kunder (brutto)	1.094.744	414	18.058	182.601	4.692.695	5.988.512
Garantier	26.613	460	21.058	7.816	0	55.947
Ubenyttet bevilgning	569.210	0	0	0	0	569.210
Totalengasjement	1.787.711	106.795	39.116	200.617	4.692.695	6.826.934

Nedskrivninger på utlån og garantier

Utlån til kunder er vurdert til amortisert kost. Etableringsgebyrer som belastes kunden ved låneopptak, inntektsføres direkte. Alle engasjementer blir fulgt opp ved daglig/ukentlig/månedlig gjennomgang av restanselister og overtrekkslister.

Et engasjement anses som misligholdt når kunden ikke har betalt forfalte terminer på utlån innen 90 dager etter forfall, eller når overtrekk på rammekreditt eller innskuddskonti ikke er inndekket innen 90 dager etter at rammekreditten eller kontoen ble overtrukket. Tapsutsatte lån er lån som ikke er misligholdt, men hvor kundens økonomiske stilling innebærer sannsynlighet for tap på et senere tidspunkt. Konstaterte tap på engasjementer er tap som regnes som endelige.

Nedskrivning på individuelle lån og grupper av lån foretas i de tilfeller det foreligger objektive bevis for verdifall. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter første gangs bokføring. Nedskrivningen beregnes som differansen mellom utlånets bokførte verdi og nåverdien av estimerte framtidige kontantstrømmer, neddiskontert med utlånets opprinnelige effektive rentesats.

Vurdering av om det foreligger objektive bevis for verdifall skal foretas enkeltvis av alle utlån som anses vesentlige. Vesentlige og spesielt utsatte engasjementer gjennomgås kvartalsvis. Spesielt fokusert er engasjementer kategorisert som høy risiko. Der de vurderte sikkerheter åpenbart ikke dekker engasjementet, blir det alltid vurdert nedskrivning ved mislighold. I slike tilfeller blir nedskrivningen normalt foretatt når misligholdet har lengre varighet enn 90 dager. Når det gjelder vurdering av sikkerheter på panteobjekter ved individuelle nedskrivninger, verdsettes disse til estimert verdi på antatt tidspunkt for realisasjon eller egen overtagelse av sikkerheter.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Gruppenedskrivning omfatter bankens vurdering av grunnlaget for verdifall på grupper av utlån med tilnærmet like risikoegenskaper. Her inngår også utlån vurdert for individuell nedskrivning, men hvor objektive bevis for verdifall ikke er påvist. Følgelig vurderes alle utlån med unntak for de som har vært gjenstand for individuell nedskrivning. Bankens modell for beregning av gruppevis nedskrivninger baserer seg på forventet tap vurdert ut fra historikk og justert for konjunktursituasjonen.

Gruppenedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Kreditt og forringelsesrisiko

Nedenfor fremkommer samlet engasjementsbeløp fordelt på forfalte engasjementer og engasjementer med verdifall. Videre fremkommer oversikt over balanseførte og resultatførte tap inneværende år.

Forfalte engasjementer er her definert som engasjementer som er misligholdt ved forfallstidspunktet. Engasjementer med verdifall er engasjementer som er gjort gjenstand for individuelle nedskrivninger.

Engasjement med verdifall og som er forfalt fordelt etter kundegruppe:

Kundegruppe/Næring:	Med verdifall	Forfalte eng.
Primærnæring	0	0
Industri	7.771	7.771
Bygge- og anleggsvirksomhet	890	890
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	0	0
Transport	0	0
Informasjon og kommunikasjon	0	0
Eiendom	27.462	11.815
Tjenesteytende næringer ellers	122	122
Sum Næring	36.245	892
Personmarked	892	892
Sum engasjement	37.137	21.490

Engasjement med verdifall og som er forfalt fordelt etter geografisk område:

Geografisk område:	Med verdifall	Forfalte eng.
Flekkefjord m/nabokommuner	36.729	21.082
Øvrige kommuner	408	408
SUM	37.137	21.490

Individuelle nedskrivninger fordelt på kundegruppe/næring:

Kundegruppe/Næring:	2018
Primærnæring	0
Industri	2.583
Bygge- og anleggsvirksomhet	424
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	0
Transport	0
Informasjon og kommunikasjon	0
Eiendom	9.919
Tjenesteytende næringer ellers	113
Sum Næring	13.038
Personmarked	902
Sum engasjement	13.941

Utviklingen i individuelle tap 2018:

Individuelle nedskrivninger:	Utlån	Garantier	Totalt
Individuelle nedskrivninger 01.01.	19.351	0	19.351
- Konstaterte tap i perioden	887	0	887
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	10.912	0	10.912
+ Økning i nedskrivning på engasjementer hvor det tidligere er foretatt ind. nedskrivning	4.600	0	4.600
+ Nedskrivning på engasjementer hvor det tidligere ikke er foretatt ind. nedskrivninger	1.336	0	1.136
+ Periodens endring i amortiseringer	453	0	453
Sum individuelle nedskrivninger 31.12.	13.941	0	13.941

Utviklingen i gruppenedskrivninger 2018:

Guppenedskrivninger:	Utlån	Garantier	Totalt
Gruppenedskrivninger 01.01.	17.200	0	17.200
+/- Periodens endring i gruppenedskrivninger	0	0	0
Sum gruppenedskrivninger 31.12.	17.200	0	17.200

Resultatførte tap i regnskapet 2018:

Netto resultatførte tap:	Utlån	Garantier	Totalt
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-5.863	0	-5.863
+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	0	0	0
+ Konstaterte tap på engasjementer som tidligere er nedskrevet	880	0	880
+ Konstaterte tap på engasjementer som tidligere ikke er nedskrevet	7	0	7
- Inngått på tidligere konstaterte tap	29	0	29
+ Endring i amortisering ind. tapsavsetninger	1.162	0	1.162
Sum tap på utlån og garantier	-3.843	0	-3.843

Resultatførte tap fordelt på kundegrupper 2018:

Fordelt på kundegrupper/næring:	Utlån	Garantier	Totalt
Primærnæring	0	0	0
Industri	-6.000	0	-6.000
Bygge- og anleggsvirksomhet	0	0	0
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	-130	0	-130
Transport	0	0	0
Informasjon og kommunikasjon	0	0	0
Eiendom	1.600	0	1.600
Tjenesteytende næringer ellers	-4	0	-4
Sum Næring	-4.534	0	-4.534
Personmarked	-442	0	-442
Sum fordelt på næring	-4.976	0	-4.976
+ Endring i gruppeavsetninger (ikke fordelt)	0	0	0
- Inngått på tidligere konstaterte tap	29	0	29
+ Endring i amortisering ind. tapsavsetninger	1.162	0	1.162
Sum tap på utlån og garantier	-3.843	0	-3.843

Bruk av ratingbyråer

Flekkefjord Sparebank anvender ikke ratingbyråer eller eksportkreditbyråer ved kapitalvurderingen.

Sikkerheter

Ved fastsettelse av kapitalkravet benyttes pant i bolig og fritidsbolig, der forsvarlig verdigrunnlag fastsettes ut fra sikkerhetens markedsverdi.

Brutto engasjement med pant i bolig er på kr 5.833 mill., hvorav kr 5.469 mill. er vektet med 35 % i samsvar med gjeldende regelverk.

Motpartsrisiko for finansielle derivater

Flekkefjord Sparebank har p.t. ingen renteswapavtaler eller sikringsforretninger.

4.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko kan defineres som risiko for tap i markedsverdier knyttet til porteføljer av finansielle instrumenter som følge av svingninger i aksjekurser, valutakurser, renter og råvarepriser.

Styring og kontroll

Markedsrisiko styres og overvåkes med bakgrunn i rammer vedtatt av styret i et eget strategidokument for markedsrisiko. Dokumentet ajourføres/revideres årlig.

Det beregnes ikke markedsrisiko etter Pilar I. Jfr. markedsrisiko under Pilar II i kap. 5.2.

4.3 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko kan defineres som risikoen for tap som skyldes utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer eller eksterne hendelser.

Styring og kontroll

Styring og kontroll av operasjonell risiko omfatter;

- Overordnet risikostyring og kontroll
- Operativ styring og kontroll
- Ekstern revisors kontroll

Bankens styre har fastsatt retningslinjer for området gjennom dokumentene strategi for risikostyring og internkontroll og et eget strategidokument for operasjonell risiko i banken. Dokumentene ajourføres/revideres årlig.

Styring og kontroll med operasjonell risiko inngår som en viktig del av bankens arbeid ihht. internkontrollforskriften. Sentralt i bankens overordnede styring og kontroll av operasjonell risiko er bankens årlige vurdering av strategiske risikoer og risikoer knyttet til de ulike forretnings- og støtteprosesser. Denne vurderingen danner grunnlaget for fastsettelse av kontrolltiltak relatert til de identifiserte risikoer.

Det operative ansvaret for styring og kontroll av operasjonell risiko, og således også kvaliteten i bankens drift, ligger hos den enkelte linjeleder. Linjelederene avgir årlig en bekreftelse av internkontrollen der det rapporteres oppover i organisasjonen om status på internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder.

I tillegg foretas en løpende gjennomgåelse av anbefalinger fra ekstern revisor som grunnlag for implementering av forbedringstiltak på reviderte områder.

5 RISIKOOMRÅDER UNDER PILAR II – ØKONOMISK KAPITAL

Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital banken mener at den trenger for å dekke den risiko banken har påtatt seg. For å gjøre slike beregninger er det benyttet en kombinasjon av kvalitative og kvantitative vurderinger av de ulike risikoer som ikke inngår i minimumskravet.

Nedenfor gjennomgås de ulike risikoer og de elementer som vurderes i forbindelse med eventuell tilleggskapital.

5.1 Kredittrisiko

Kredittrisiko kan defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.

Styring og kontroll

Kredittrisiko styres gjennom et strategidokument, et bevilgningsreglement og bankens kreditthåndbok.

Motpartrisiko er primært knyttet til utlåns- og garantiporteføljen, men også til verdipapirbeholdningen i obligasjoner og til innskudd i andre finansinstitusjoner.

Restrisiko i kredittrisikoen er risikoen for at sikkerheter det tas hensyn til ved fastsettelse av kapitalkravet for kredittrisiko er mindre enn forventet, eksempelvis ved et verdifall på eiendommer.

Konsentrasjonsrisiko i kredittrisikoen vurderes i forhold til geografiske forhold, store engasjementer og næringer.

Kredittrisikoen under Pilar I er nærmere beskrevet under kapittel 4.1.

5.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko kan defineres som risiko for tap i markedsverdier knyttet til porteføljer av finansielle instrumenter som følge av svingninger i aksjekurser, valutakurser, renter og råvarepriser.

Styring og kontroll

Markedsrisiko styres og overvåkes med bakgrunn i rammer vedtatt av styret i et eget strategidokument for markedsrisiko. Dokumentet ajourføres/revideres årlig.

I banken er markedsrisikoen svært begrenset, med bakgrunn i;

- Bankens restrisiko vurderes som ubetydelig.
- Bankens eksponering i egenkapitalmarkedet er ubetydelig.
- Bankens transaksjoner i utenlandsk valuta er ubetydelig.

5.2.1 Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen

Banken har ikke handelsportefølje. Aksjer og andeler klassifiseres som øvrige omløpsmidler eller som anleggsmidler. Omløpsmidler vurderes som portefølje etter laveste verdis prinsipp, da avviket mellom en porteføljevurdering og laveste verdis prinsipp er uvesentlig. Anleggsmidlene nedskrives dersom virkelig verdi er lavere enn bokført verdi og verdifallet ikke ventes å være forbigående.

Aksjer og andeler:	Bokført verdi	Virkelig verdi
Omløpsportefølje, børsnoterte	14.676	34.787
Omløpsportefølje, unoterte	25.566	26.422
Anleggspportefølje, børsnoterte	0	0
Anleggspportefølje, unoterte	91.643	112.028
SUM aksjer og andeler	131.885	173.237
Netto realisert gevinst / tap	196	
Netto urealisert gevinst / tap	41.352	

5.2.2 Renterisiko utenfor handelsporteføljen

Renterisikoen oppstår som følge av at de enkelte eiendels- og gjeldspostene har ulik gjenstående rentebindingstid. I bank er renterisikoen knyttet til fastrente utlån / innskudd og obligasjonsporteføljen.

Flekkefjord Sparebanks styre har vedtatt rammer for den totale renterisikoen på bankens obligasjonsportefølje og fastrentelån. Totale utlån med fast rente er meget begrenset.

Renterisiko på obligasjonsporteføljen måles og rapporteres kvartalsvis ut fra en renteendring på +/- 1 prosentpoeng. Ved årsskiftet var denne på kr 582' som er en reduksjon på kr 45' fra forrige år.

Banken har begrenset omfang av fastrenteinnskudd.

5.3 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko kan defineres som risikoen for tap som skyldes utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer eller eksterne hendelser.

Styring og kontroll

Styring og kontroll av operasjonell risiko omfatter;

- Overordnet risikostyring og kontroll
- Operativ styring og kontroll
- Ekstern revisors kontroll

Kapitalbehovet beregnet i tilknytning til minimumskravet i pilar I legges til grunn. Det er ikke beregnet tilleggskapital tilknyttet operasjonell risiko.

Operasjonell risiko under Pilar I er nærmere beskrevet under kapittel 4.3.

5.4 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko kan defineres som risikoen for at en bank ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering. Nivået på institusjonens ansvarlige kapital vil være en sentral forutsetning for å kunne tiltrekke seg nødvendig funding til enhver tid.

Styring og kontroll

Styringen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i styrets strategi og retningslinjer for likviditet i banken - "Likviditetsdokumentet" - som setter rammer for likviditetsrisiko gjennom rammer for netto likviditetsbehov i ulike tidsintervaller, krav til langsiktig finansiering, størrelse på udisponerte trekkrettigheter, størrelsen på likviditetsreserver og lengden på den tidsperioden som banken skal være uavhengig av ny finansiering fra penge- og kapitalmarkedet.

Likviditetsrisiko styres på overordnet nivå etter en rekke parametere, hvor likviditetsindikator og finansierungsgrad er blant de vesentligste. Likviditetsindikatoren måler forholdet mellom bankens stabile finansiering og bankens illikvide eiendeler, mens finansierungsgraden viser bankens innskudd i forhold til utlån.

Flekkefjord Sparebank skal hovedsakelig finansiere sin virksomhet gjennom en størst mulig andel av kundeinnskudd og bankens egenkapital. Det søkes å oppnå en innskuddsstruktur med mange mindre innskudd for ikke å gjøre seg avhengig av store enkeltinnskudd. Når det gjelder innlånskilder for øvrig legger banken vekt på diversifisering hvor så vel långivere, perioder og instrumenter inngår. Styret legger meget stor vekt på at likviditetsrisikoen skal være lav.

Flekkefjord Sparebanks likviditet

Innskudd fra kunder er bankens viktigste fundingkilde. Innskuddsdekningen, målt som innskudd i prosent av brutto utlån, var pr. 31.12.2018 på 74,1 %. Dette er en økning fra 72,3 % ved forrige årsskifte.

Den totale fundingen fra verdipapirmarkedet og andre finansinstitusjoner var pr. 31.12.2018 på 1.546 mill kr. Beløpet er fordelt på seks obligasjonslån pålydende fra kr 146 til 300 mill. Banken hadde ikke trukket på lånerettigheter i Norges Bank eller DNB.

Flekkefjord Sparebank er deleier i Verd Boligkreditt AS og har pr 31.12.2018 overført lån for kr 927,6 mill. mot kr 967,2 mill. året før. Banken har også klargjort lån for overføring til Verd BK på kr 1.568 mill., og som dermed vil kunne tilføre banken likviditet ved behov.

5.5 Forretnings-, omdømme- og strategisk risiko

Banken er eksponert mot følgende vesentlige risikoer i tillegg til de som er gjennomgått i det overstående:

Forretningsrisiko:

Forretningsrisiko kan defineres som risikoen for uventede inntekstsvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeatferd.

Omdømmerisiko:

Omdømmerisiko kan defineres som risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjeeiere og myndigheter.

Strategisk risiko:

Risiko for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser knyttet til vekstambisjoner, inntreden i nye markeder eller oppkjøp. Denne risikoformen aktualiserer behovet for å se fremover og sikre seg nødvendig kapital i forbindelse med igangsatte og planlagte satsninger.

Styring og kontroll

Bankens styring og kontroll med risikoområdene inngår som en viktig del bankens arbeid ihht internkontrollforskriften. Sentralt i bankens overordnede styring og kontroll er bankens årlige vurdering av strategiske risikoer og risikoer knyttet til de ulike forretnings- og støtteprosesser. Denne vurderingen danner grunnlag for fastsettelse av kontrolltiltak relatert til de identifiserte risikoer.

Det operative ansvaret for styring og kontroll ligger hos den enkelte linjeleder. Linjelederne avgir årlig en bekreftelse av internkontrollen der det rapporteres oppover i organisasjonen om statusen på internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder.

Etter styrets oppfatning har Flekkefjord Sparebanks oppnådde resultater vist at den er konkurransedyktig og har evne til lønnsomhet. Gjennomført analyse om meget høy kundetilfredshet og positive tilbakemeldinger fra kundene generelt gir trygghet for at banken evner å betjene på et tilfredsstillende servicenivå.

6 OPPSUMMERING OG VURDERING AV KAPITALBEHOVET

På grunnlag av de beregninger og tall en kommer frem til skal bankens ledelse og styre vurdere om kapitalbehovet er tilstrekkelig til å dekke bankens nåværende og fremtidige risikoprofil og strategiske målbilde.

Ved vurderingen av kapitalbehovet er minimumskravet i pilar I lagt til grunn.

Tidligere er det utover pilar I beregnet et kapitaltillegg i en såkalt normalsituasjon og i en stresset situasjon (fra ICAAP).

Gjennom bankens ICAAP-prosess har banken beregnet behovet for ansvarlig kapital i en normalsituasjon, noe som tilsvarer Pilar II-tillegget.

Banken er også pålagt å vurdere kapitalbehovet i en såkalt "stresset"- eller "worst case"-situasjon.

Totale kapitalbehov:

Kapitalkrav og bufferkrav	Sats	Kjernekapital	Annen kapital	Sum
Beregningsgrunnlag				3.326.701
Krav til ren kjernekapital	4,50 %	149.702		149.702
Minstekrav til annen ansvarlig kapital	3,50 %		116.435	116.435
Pilar 1	8,00 %	149.702	116.435	266.136
Bevaringsbuffer	2,50 %	83.168		83.168
Systemrisikobuffer	3,00 %	99.801		99.801
Motsyklisk buffer	2,00 %	66.534		66.534
Pilar 2-krav*	2,50 %	83.168		83.168
Sum inkludert pilar 2:	18,00 %	482.372	116.435	598.806
Ren kjernekapital/ansvarlig kapital				773.036
Krav til ren kjernekapital	12,00 %	399.204		399.204
Tilleggskrav (ansvarlig/hybridkapital)	3,50 %		116.435	116.435
Pilar 2-krav*	2,50 %	83.168		83.168
Overdekning				174.230

*Bankens pilar 2 krav er 2,5 % (min 83 mill. kr.) fastsatt av finanstilsynet den 11.01.19 med ikraftsettelse 31.03.19.